

LO VENDRELLER

SETMANARI COMARCAL DEL BAIX PANADÈS

Número corrent, 10 cèntims.

Número atrassat, 20 cèntims.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

VENDRELL..	1'50 pessetas trimestre.
FORA..	1'75 »
EXTRANGER..	2 »

PAGO ANTICIPAT

Redacció y Administració

Carrer del Teatre, núm. 18.

Anuncis, remittits y reclams, á preus convencionals.

No s'admeten escrits sense firma.

NO 'S TORNAN LOS ORIGINALS

NOSTRA REFORMA

Comensém per declarar que som lo que hem sigut sempre y continuarem essent lo que hem sigut. Per aixó gairebé no caldria explicar nostra reforma: á la vista está. Nos hem despullat de la vestimenta castellana que, la veritat sia dita, nos venia bastant baldera, per vestir lo més adequat y escayent trajo de casa nostra, tallat á la moda catalana.

Nou anys arrera, quan per primera vegada surtia á llum *El Vendrellense*, lo camp de las noves idees, que ab tanta ufana han fructificat á Catalunya, no estava del tot preparat en nostra comarca, y aquesta calia anarla predisposant poch á poch, en dosis progressivas, perque encara s'trobava á las becerolas per lo que respecte al gran moviment de renaixensa de la llengua catalana. Per aixó nostre setmanari surti, ab recansa, escrit en castellá, y en castellá, per alló de *similia similibus curantur*, anava infiltrant al poble l'estímul á nostra hermosa llengua, tot servintli al mateix temps, casi en cada número, treballs tant de propaganda com literaris escrits en catalá, á fi d'anarlo acostumant á llegir y á escriure en la mateixa llengua que pensa y parla.

Y avuy que, desterradas las rutinarias preocupacions, veyém ab goig que en nostra comarca van generalisantse las manifestacions escrites, tant en las funcions religioses com en las profanas, en las particulars y en las de entitats y corporacions, en llengua catalana, resultaria un anacronisme que nostre setmanari continués apareixent escrit y redactat en castellá; per aixó donchs, avuy, diada de Santa Agna, Festa Major de nostra benivolguda vila, surt endiumenjat, lluhint lo nou vestit á la catalana, que continuarà usant sempre més, contant, per suposat, ab lo favor del públich, que creyém no ha de faltarli, puig com hem dit al comensar, Lo VENDRELLENCH seguirá la mateixa linia de conducta que ha vingut seguint *El Vendrellense* durant los nou anys que ha portat de vida periodística.

Y ara, exposat lo per qué de nostra reforma, permetins saludar á nostres constants favoreixedors, á la premsa en general y en particular á la que 'ns ha vingut honrant ab lo seu cambi, dihent á tots ab catalana franquesa:—¡QUE DEU VOS GUARD!

La Redacció.

VENDRELL HISTORICH

Santa Agna, (1)

Festa major de la vila y per consegüent lo vot de poble més antich y més important de quants celebra la parroquia.

A pesar d'aixó escassas son las noticias que hem pogut arreplegar sobre la confraria que té per patrona á la Avia de Jesus. La més important d'ellas es haver concedit lo Papa Gregori XV varias indulgencias als confreres, segons bulla de fetxa 13 de novembre de 1621.

Anava governada per dos administradors; se n'hi agrega un més en l'any 1721, y en lo present sigle ja n'hi trobem quatre. Per tradició ha vingut sempre á càrrech dels menestrals.

Com á rendiments extraordinaris tenia en lo sigle passat los que produhia un panyo mortuori pera cubrir lo túmul que s'posava en los enterros, pagant de drets 7 sous 6 diners; y ademés tenia lo producte de las caritats que s'arreplegavan per las midas de la Santa, en las que hi ha molta fé, portantne una sobre, durant l'embrás, entre las donas que han de lliurar. En l'any 1748 aquesta tradició ja existia.

Avuy es l'única confraria de la que encara s'conserva lo tabernacle y bandera pera la professó.

Lo retaule de la Santa data de l'any 1744 y en 1798 se acordá fer lo camaril (2). Cuida també la confraria dels altars de Sant Antoni que porta la fetxa del any 1768 y del de Sant Pelegri, avuy Sant Joseph, construhit en l'any 1778.

Aixis mateix cuida també del pas del Sant Sepulcre que va á la professó del Dijous Sant, propi de la confraria, per haverlo fet en l'any 1791 ab caritats dels confreres y demés vehins d'aquesta vila. Lo Cristo jacent que conté es una obra d'art recomenable; llástima que s'ignori l'artista que 'l cisellá. En los bons temps de dita professó eran molts los menestrals que dit Pas acompanyavan.

Per a concloure aquesta breu ressenya extractarem alguns datos curiosos dels passaments de comptes, que ajudan á formarse una petita idea de nostra festa major dos sigles enrrera.

1600.—La confraria dona pera ajuda del cost dels ministrils, 1 lliura.

1662.—1 lliura d'adjutori per los músichs.—2 lliuras per lo predicador.

1663.—Se passa comptes de 25 lliuras 4 sous que s'han gastat ab los músichs, predicador, rector y cera.

1664.—Se aplegan 31 lliuras 5 sous y se'n gastan 5 lliuras 10 sous per los músichs, 2 lliu-

(1) Extret de la obreta *Antiguas confrarias de nostra parroquia*.

(2) En la reforma que s'feu l'any passat en dit camaril, ab molt bon acert se despullá l'imatje de las robas postissas que sempre havia dut, vegentse llavors que tota ella era de pedra, qual data pot fixarse del sigle XVI, ó siga del principi del Renaixement.

ras per lo predicador, 18 sous per los oficis, 8 sous per fer pans, etc. La última partida fa referencia als *pam-beneits*,—llavors sens dupte no eran encàr de pasta adobada,—que s'benehian en l'ofertori y s'distribuian en lo *levant de taula*.—En lo sigle passat lo senyor Rector donava la oferta á la confraria y als administradors, si la demanavan, y aquestos corresponian ab dos parells de pollastres.

1775.—Se treu del arxiu y s'entrega als administradors 58 lliuras 5 sous y 3 pera los gegants; y en 1777 pera compondre 'ls 4 lliuras 2 sous y 6 diners.—Molt nos estranyan aquestas duas partidas, puig no haviam sentit á dir que hi haja hagut may gegants en nostra vila, emperó canten papers y menten barbas; es un fet del que no se'n pot duptar.

1801.—Se gastan á la diada de la Santa 82 lliuras 14 sous y 3.

A partir d'aquesta fetxa, creix cada any, com las carbasseras, lo que s'arreplega y s'gasta pera la festa major.

† Jaume Ramon.

FOLLIAS

I
Diuhem que las penas matan;
pero jo dich que s' mentida,
puig que al morirse ma mare
jo encara vaig quedá ab vida.

II
Las campanas del meu poble
ne tenen la veu més trista,
desde que van tocá á morts
per ma mare, que al cel sia.

III
Sembla impossible que estigas
dintre la caixa tan quieta
sense veurem ni sentirme
y que hagi de ser per sempre!

IV
Quan te tenia al costat
te estimava y no ho sabia,
pero ara que no t'hi tinch
ara sé quant te volia.

V
Cada nit al cementiri
mon pensament vé á resar;
lo dia que ja no hi vingui
sera perque m'hi durán.

VI
De nit y dia 'l meu cor
may fa parar sas aletas;
sols desitja para 'l vol
hont tu descansas per sempre.

Manel Romeu Guimerá.

ETA

ila
n;
enfila
apila
om.

fent esqueneta

an tots,

ja... l' xaneta

que abraça a sa mare inquieta
estremintla en sos sanglots.

—Amunt fins al cel!—febrosa
la gent crida amenassant;
y la mare tremolosa
l' empeny, y mirá 'l no gosa,
y 'l nen va pujant, pujant!

Ja es dalt, y 'l pobret somreya,
quan la torre cau d' arrel;
y encara, morint, se 'l veyia
com alsant los brassets, deya:
—Sí, mare; amunt, fins al cel!

Angel Guimerà.

NOTA TARRAGONINA

Tothóm de la vila s' ha llensat al carrer. Pels portals y finestras de la plassa y de sos contorns, pot dir-se que ja no hi cap ni una agulla. El jovevent prou s' hi encantaria mirant als balcones, hont hi ha un bé de Deu de senyoretas qu' enamora; però 's té de resignar a pegarhi llambregadas curtes, perque, segons de quin indret s' alsa la vista, el sol la recrema y un se queda mitj tonto. Per aixó moltes fadrinas vilatanas se passejan sota 'ls porxos, aparentant no fer cas dels xitxaretlos que al passar las hi tiran alguna amoreta escadussera.

L' Angeleta Bonshoms, qu' estona ha que 's passeja ab l' heréu Pomell, s' atura davant de cal Trocas, el betas y fils de sota las voltas, al adonarse de qu' ha surtit al pedris la pubilla de la casa, la Montserrat

—Ola, Angeleta. Qué tal, Joanet?—els hi diu la Montserrat.—Y donchs, qu' espereu a casarvos, si ja sembleu marit y molla?

—Per Totsants, si Deu vol,—contestá 'l Joanet.—Y tu y el Tomás, qué feu?

La Montserrat, com si portés amagada una gran pena ó una gran tirria, tota 's sofoca; però respón fingint alegria:

—Aquell ray... totas li ponen! Donchs... per Totsants? Sí que me 'n alegro! Penso que m' hi voldréu á bodas, eh? Seyéu, seyéu, qu' á la iglesia ja deuen acabar l' ofici y els Xiquets están per arribar.

—Es que jo me 'n vaig ab ells, qu' hem de fer el de nou!—diu en Joanet.—Ab aixó...

—Enteniment!—fa l' Angeleta.—Y no triguis, que t' espero.

—Ab aixó, tú 't quedas ab la Montserrat, y per mi no pateixis.—

Y 'l Joanet, que temps ha que 's frisava pera reunir-se ab els Xiquets, s' allunya de las dugas noyas á bon pas.

—Quina pena m' fa que tingui aquesta deria!—diu l' Angeleta.—Molt será que no prengui mal!

—Deixal fer, que 'l xicot se lluheix. Prou voldria jo que 'l meu Tomás fós com ell. Ja 'l deveu haver vist fent de Llucifer. Ay, Senyor! Estich més aburrida!...

En aquest moment sona una forta morterada, que promou á la plassa soptat bullici. A poch, pel carrer que dona á la iglesia, compareix una munió de quitxalla cridant:

—Ja nenen! Ja venen!...

La gent cuyta á arrambarse á las casas, tapant-se la vista per por á las espurnas dels Diables. Comensa á sentir-se un soroll aixordador, produhit per

l' estrépit dels timbals y 'ls cohets, el plany dels fluviols, el xisclet de las grallas y 'ls acompassats espetechs de bastons, panderos y castanyolas.

Són els balls que s' acostan. Davant de tots ve 'l de Diables, que falment ho semblan mals esperits per lo brut que van de vólora y pel mal gust de sa indumentaria; després las Gitanas, els Cercolets, els Panderos, la Moxiganga y 'l Drach.

Els Diables passen per davant de cal Trocas tot pegant escopetadas y dihent parlaments. Alguns se presentan á Llucifer y exclaman:

«Llucifer,
aquí está 'l diable primer.»

«Llucifer,
aquí está 'l diable dos...»

Després, segons la importancia de la situació, parlan en castellá, barrejantlo ab el catalá de tal manera, que devegadas arriban á fer perdre tota noció del argument. Diu Llucifer:

«A ti primé borrón
hoy ti hago capitán,
y las tropas ca ta doy
da Miguel se burlarán.
¡Fuego al instante presente!

Y ¡boom!... descárrega va y descárrega ve. Per fi tot se resumeix en un ¡visca! al Patró de la vila, donat per Llucifer; però succeheix moltes vegadas que 'l Llucifer es enjogassat, y en lloch del nom del Patró hi embolica 'l d' alguna persona de carn y ossos.

Aixis passa davant de cal Trocas, y l' Angeleta hi riu bona cosa, mes no la Montserrat, qu' al parlar Llucifer sembla que tots els dimonis se la enduquin, fins que, sentintse victorejada pel rey dels inferns, se li encara rabiosa, vermella com un bitxo, y li diu:

—A mi no te 'm posis á la boca per un may més. *Bastús*, aligot! Vergonya haurias de darten de fer aqueixos papers!—

Sort que 'l Drach en aquells moments espetega treynt foch pels caixals, y sort també que 'ls mil rumors de la festa ofegan las veus, sinó allá n' hi hauria una, perque Llucifer, que de moment tot s' ha confós, ha tornat á enardirse després y etjega cada desvergonyiment que fa tremolar.

—Bé, doná, no t' hi enrabihi—diu l' Angeleta á la seva amiga.—Per aixó renyiriu ara?

—Hónt va aquest talós!

—Deixaho corre, creume!

—Es que, si d' ell se 'n riuhen, de mi no se 'n riarán! Es un poca pena, y ahir ja vaig dirli que llestos! Ay, Deu meu! Ay, Angeleta! El Joanet si qu' es com cal, y tu si qu' has estat sortada!—

Tanta es la vergonya de la noya, que s' ha de retirar mitj plorant. Alguns de per allá á la vora se 'n burlan, creyent que té pretensions. El Llucifer, qu' es beneyt, diu á tothóm:

—No li agrada que fassi de Llucifer? Donchs l' any vinent ballaré 'l Drach!—

Y entre las riallas de la gent van allunyantse 'ls Diables, deixant pas als altres balls, que també donan ocasió á bromas més ó menos ignocentas, fins que, soptadament, s' ou reftar la gralla ab espinguet tan vibrant, qu' ofega totas las otras plantas y fa parar totas las conversas.

Va á comensar una obra de titants. Els Xiquets de Valls probarán son bráhó y sa enteresa fent el castell de nou de bonas á primeras. La festa en aquells moments ja no es tal festa: es la Tradició, que passa com una divinitat captivant els cors; es una religió, es un cult.

La gent está afanyosa; esborronada d' entusiasme... però 's domina y no parla sinó en veu baixa. Y la gralla com refila, com marca, ab sas encoratjadoras notas, cada nou esforç dels castellers, que van enfilantse, enfilantse... Es inexplicable la impressió que causa l'espectacle d'aquell munt de titans balandrejantse sobre la gentada, mentres el sol de mitjdía 'ls recrema la pell y arrenca blancors enlluernadoras de sas lleugeras y gastadas robas de bri.

Tot d' una la gralla fa un trémol prolongat y l' entusiasme del poble esclata en frenétichs aplaudiments. Els Xiquets s' escorran avall y en un santiamen el castell queda desfét.

Llavors el Joanet, qu' anava á tersos s' acosta á un home vell que s' el mirava embadalit.

—Qué os ha semblat?—li pregunta.

—Bé, molt bé, noy! M' he cregut que tornava á veure á ton pare, Deu l' hagi perdonat!

—Ell y vos sempre estavau á punt de pararlo 'l castell de nou.

—Aquí mateix el vam fer tot net, ara fa trenta anys... y encara m' sembla que hi tornaria! Cóm enganya 'l cor! Jo anava á segons, ab el vell Suros

y el Pep Merla. Ton pare, qu' ha estat un ters d'alló que no hi ha, anava sobre meu; y que s' hi trobava bé sobre aquest replá d' espatllas, perque un hom no es pas gens minso. Jo ja li deya:—«Tira, no miris prim, apuntalat sense por...»—Pero 'l xicot en sabia y s' hi mirava, y castell qu' ell hi fós, se t' alleugería d' uns quants quintás.—

* * *

En tant l' Angeleta s' ha cansat d' esperar al seu promés, qu' embadalit aquell dia ab els Xiquets, fins s' oblida d' ella. Se 'n oblida y s' en torna á casa tot escatint ab els devots de la festa, un cop enllestida la tasca de las proesas. Y al entornarsen, ni ell ni 'ls companys buscan redós contra 'ls raigs del sol, ni la senten sa cremor, afalagada com tenen l'ánima per la fresca onada d'alegria qu' aixeca entre la sencilla gent dels vilatjes tarragonins la més vella de sas tradicions.

Lluís Vía.

ÍNTIMA

Si al igual de l' aucelleta,
Que atravessa l' inmens mar,
Al veni en ta finestreta
Cants d' amor jo 't pogués dar;
Si com ella la niuhada,
A ta vista pogués fer;
L' ilusió mes estimada
Prenda del amor primer,
Poguent cantá á todas horas
Al mirar lo rostre teu...
¡Que diferente alashoras
Fora la vida, Deu meu!

Joan Antich.

Recorts de Noy

Cada any, á la vigilia de la festa major, quan en lo rellotje de la parróquia de la vila tocavan las onze del matí, lo senyor mestre, ab aquella mateixa palmeta que no deixava may de la má, y que, qui més qui menos tots los que anavam á estudi á casa D. Daniel sabiam lo gust que tenia, pegava sobre la taula dos enérgichs cops en senyal de silenci, y, restablert aquest, deya cada any invariablement:

—Queda concluida la clase. Pueden ustedes salir, sin mover algazara, y hasta el martes, pasada la fiesta mayor.

Mentres endressavam los llibres y cartipassos, reculliam las gorras y 'ns dirigiam cap á la porta, lo qu' es de *algazara*, ¡qu' es cas! no 'n moviam pas gens ni mica. Ja 'ns n' hauriam guardat prou. Pero un cop á la escala, la baixavam saltant los grahons de quatre en quatre, cridant y xisclant per desquitarnos de la quietut que 'ns veyam obligats á guardar durant las horas de classe. Una vegada al carrer, surtia del fons de alguna carterá de portá 'ls llibres, una pilota que prompte rebotia sobre la esquena de algúndescuydat, que s' afanyava á cullirla ab llestesa, enjlegantla sobre 'l que més aprop tenia. Y aixis, alborotant y corrent, tot jugant al *gep*, y més d' una vegada trencant algún vidre d' un cop de pilota, arribavam á la Plassa Major, de la *Constitución*, que 's llegia en la lápida empotrada á la paret entre 'ls dos balcones de la Casa de la vila, ahont trobavam ja als que havian fet *amagatorris*, als del estudi del senyor Parotis y als que no anavan á cap; es dir, los xicots més bonas pessas y entremaliats de la vila, que, jugant á cavall fort, al *gep*, al fléndit, al andari ó á *balas*, ab acompanyament de las indispensables barallas dels uns y crits y riallas dels altres, semblant un vol de pardals xerramechs, esperavam toquessin las dotze, hora senyalada pera la surtida de la comitiva que anava á recorre la vila al só de la copla, acompanyant al *pregoner*, que, en las cantonadas de costum, feya 'l *pregó* proclamant oficialment lo comens de la festa major.

De cop, un desafinat unisono, cridant:—Arja!... ¡ara!... ¡ls gegants!...—ressonava á la plassa, acu-

llint la aparició dels alts personatges, que eran trets de la Casa de la vila, ajeguts, a pes de brassos, y colocats un a cada costat de portalada, serios, encarcerats, vestint una indefinida indumentaria, tan indefinida com lo color y calitat de las robas, que's veyan que molts anys endarrera devian haver sigut velluts y sedas de llampants colors; y seguidament surtian los nanos, de caps estrefets y abonyagats, de estrefalarias y ridiculas fisomias, més tronats y espellifats que 'ls seus companys de glorias y fatigas, los senyors gegants. Eran los uns pels altres; representació fidel de las grandesas enlayradas un dia y després enderrocadas. També compareixia 'l cavallet d' en Pegadella ab lo bast posat, un cavall que la justesa del seu traje denotava ben alt la *altura* en que 'l pobre tenia la menjadora, y allí mateix, á la entrada de la Casa de la vila, á la vista de tothom, lo disfrassavan ab unas gualdrapas de vellut carmesí vingut á menos, li colocavan sobre 'l bast, com si fossin duas portadoras, las timbalas cobertas ab draps del mateix vellut, que ostentavan en descolorit brodat en son centre l' escut de la vila; lo xicot d' en Pegadella's vestia una sotana de bayeta vermella y... ja teniam las *trampas* arriadas y á punt de solfa.

En tant se feyan aquestos preparatius, anavan compareixent los demés elements que tenian lloch senyalat en la comitiva. La parella de grallas, que la formavan en *Matricol* y en *Trip*, escardalench aquell, roig y gras aquest, en cos de camisa, calsant espartenyas de brancas, gorra musca, una ploma d' ala de pollastre á la orela pera netejar l' inxa de la gralla y aquesta á la faixa, arribats á peu del Vendrell aquell mateix demati. Ara un, ara un altre, feyan cap los músichs de la copla d' en Fidel, per mal nom *de las desferas*; l' Andreu Pintó, aixís anomenat perque era pintor d' ofici, un home petit, barbamech, que semblava un noy ab tot y 'ls xexanta anys que traginava, que usava ulleras que no's treya may de sobre 'l nas, unas ulleras grosses, rodonas, agafadas á las orelas ab dos filferros dels mateixos que posava á las gabias que feya á ratos perduts, darrera quins vidres llambregavan esmortuhits dos ullets petits y rodonos, sense lluhissó y mitj aclucats, d' esclerissadas pestanyas, compareixia tot xano, xano, lo figle sota 'l bras, un instrument de metall que casi feya tan de bulto com ell y tan com ell conegut á la vila ab lo nom de *trompa del Pintó*, que no abandonava may—s'entén, mentres era ab la copla—desde un dia que, després d' una cerca-vila en dias de Carnestoltas, deixantlo arimat á la paret, van refregarli un bitxo per la grossa boquilla, privantli la cohiessor de tocar durant tota la tarde; en Palet ab lo butzem penjat al bras, aquell instrument en forma de serpent bñdant la dentada boca pintada de vermell per la banda de dintre, que ab tant respecte contemplavam la canalleta; en Pep Beya ab lo clarinet embolicat ab un mocador á falta de bossa, un clarinet que de tan brut y vell havia cambiat son primitiu color de canya per lo de ranci de cansalada, tot ell entortolligat ab fils per aguantar las claus que's veyan que portavan pressa per deixar de formar part d' un instrument tan revellit y mal cuydat, que durant los balls de nit queya tot sovint de las mans d' en Beya, que encara no's trobava en la solfa ab quatre compassos d' espera, 'ls aprofitava per ferhi petar una bacayna. Tot estava á punt. No més faltava que toquessin las dotze y que comparegués en *Pressas*, lo primer cornet de la copla, que sempre arribava á missas ditas, ab lo seu cornet plé de forats tapats ab cera.

Tocavan las dotze, que eran saludadas per nosaltres, la maynada, ab gran cridoria, y seguidament repicavan totas las campanas, de desde la anomenada *Sant Gros* á la dels *albats*, en alegre confusió, entre l' espetech de la tronada enjegada sobre 'ls empits dels finestrals del campanar, mentres en lo balcó de la Casa Comunal s' issava la senyera de la vila, de domás carmesí; reflavan las grallas ab son alegre espinguet, ballavan los gegants y 'ls nanos, la copla las empenia generalment ab una marxa combinada ab motius del himne de Riego; lo xicot d' en Pegadell, montat á cavall, cama assí cama allá entre las timbalas, repicava fort sens ordre ni compás, y en Baldiri Medalla, 'l nunci, ab lo vestit blau d' uniforme ab vius vermells, botons blancs d' estany y escuts brodats en las solapas y en la galonejada gorra, la vara á una mà y la trompeta enbolcallada ab un panyo carmesí á l' altra, donava l' ordre de marxa. La comitiva atravessava la plassa precedida de la maynada, saltant alegrement al compás del terrabastall que feyan las grallas, la música, las timbalas y 'ls fluiols que acompanyavan als gegants y nanos, ab quins sorolls s' hi barrejavan los crits y cants de la quitxalla, lo repicar de las sis campanas enlayra-

das dalt del cloquer y l' espetech de la tronada. Los feyners vehins eixian per las portaladas de las botigas, y las donas, deixant la cuyna y 'ls quefers casulans per un moment, treyan lo cap per finestras y balcones pera veure passar la bullanguera comitiva que anava á difundir la animació per tots los àmbits de la vila.

Al arribar als quatre cantons del carrer Major, feya alto la comitiva; las grallas y la copla paravan de tocar, no ab tanta precisió que alguns instruments ressegats deixessin sentir unas quantas notas escadusseras y esllanguidas que morian á mitj ayre com si no tinguessin prou forza pera acabar de sortir del instrument; los gegants se quedavan encarcerats, inmòvils, serios; los nanos capsonajavan, acostantse 'ls uns als altres, donantse involuntaris cops de cap per no amidar bé las distancias, y en Baldiri's cuadrava mitj recolzat garbosament en la vara agafada ab la mà esquerra que li feya de puntal, se posava la trompeta á la boca, s' inflavan sas begudas galdas que se li posavan com una grana, y feya eixir del clari lo toch magestuós de pregó real, en lo que s' hi recreava, allargant las notas tant com podia, fins que son respir li deya prou, adornant la tocada ab filigranas y caragols de fantasia, acabant ab una nota llarga que se anava aprimant, aprimant, y tan ben perfilada que casi ni's comprenia com ni quan acabava. Després, tot satisfet, passejava la mirada per entre la concurrencia, com volguent dir:—¿qué tal, ho faig bé, eh?—se posava la trompeta sota la aixella ab un graciós moviment de bras, feya callar á algun xicot que movia rahons á un altre perque li volia passar al devant, estusse-gava passantse 'l revés de la mà per sas llabis, des-plegava 'l *Bando*, y ab aquella veu clara, afemellada, de la que no se'n perdía ni un mot, llegia lo següent:—«De ordre del senyor Batlle major, se fa »saber: Que 'l Magnífich Ajuntament ha acordat »celebrar la festa major, com de costum, durant los »dos vinents dias, y convida á todas las confrarias »y corporacions á que treguin als balcones sos res- »pectius estandarts y banderas, y als vehins pera »que adornin los frontals de las casas y cuydin de »tenir nets y ben regats los carrers, y convida á »tothom en general á pendre part en las festas que »s' preparan en honor del Sant Patró de la vila.»

La crida era acullida ab gran gatzara per la quixalleta, ofegada aviat per las tocadas de las grallas y la copla; la comitiva tornava á posarse en marxa ab lo mateix ordre, parant de tant en tant en las principals cantonadas. En Baldiri's cuadrava altra volta, estosse-gava, 's fregava 'ls llabis, renyava á algun xicot, sas galdas s' inflavan, la engalanada trompeta tornava á deixar sentir aquell enfilall de primors afligranats que no tenian parella y ab la mateixa solemne afinació era feta la crida; y aixís, d' aquesta conformitat, la bullanguera comitiva anava escampant per la vila las primeras ratxadas de festa major, seguint lo curs que debía fer la professó que surtia á la tarde del segon dia de la festa, en la qual, portadas en tabernacle sota talem pels sacerdots de la comunitat de beneficiats, se passejavan las venerandas reliquias del gloriós Sant Patró de la vila.

Y tothom, desde aquell moment, plegava de la feyna; s' endressavan y escombravan las botigas, eran retiradas las eynas del treball, las donas donavan lo derrer cop de mà á la fregada de vidres y rajolas, eran tretas dels armaris las estovallas netas de bugada, se dinava ab mitja hora de retrás, disposantse tothom, ab més ó menos esplendidesa y segons los seus cabals, á celebrar la festa major, que desde aquell moment se donava per comensada, en pau y gracia de Deu.

Ramon Ramon y Vidales.

Los Xiquets de Valls

CUADRO DESCRIPTIVO

Per lo Camp de Tarragona,
tan vilas com llogarets,
festa ó fra may es bona
si acás faltan los XIQUETS.

I.

La Festa.

Jo he seguit d' eixas contradas
los aplechs, festas majors,
las firas més nomenadas
y 'ls vots de poble millors;
jo he vist dalt de la plassa
fer lo ball dels *Mal-casats*,

los jochs del *Drach y Mulassa*
y balls de Sants d' anys passats.
Mes, ni en fira ni festeta
he vist may predilecció
per donar sempre la dreta
a 'quests balls qu' ara he dit jo.
Será perque tots esmentan
ridicolas tradicions
que, si als poblets acontentan,
no fan per grans poblacions.
Lo que á veurer á mi'm resta
es qu' ab penas ó treballs,
per 'quests contorns hi haja festa
sens teni 'ls XIQUETS DE VALLS.
Ells omplenan de alegria
los cors de las poblacions,
las grallas ab s' armonia
y ab son aire los minyons.

II.

L' Arribada.

¡Qui 'ls ha vistos per l' entrada,
quan lo poble preparat
surt á darlos l' arribada
pels cantons del seu vehinat!
Ja van á servir de guías
los pabordes del Patró,
los caps de las confrarias
y algún qu' altre regidó.
Sá y enllá pels carrers saltan
los aficionats de cor,
aquells que si 'ls XIQUETS faltan
ja no fan festa major.
Ja del poble 'ls propietaris
se reuneixen per tractar
si es qüestió dels empressaris
ó si se 'ls te d' allotjar,
puig la gent qu' es arribada
tothom á sa casa 'ls vol
y ab breu temps pot sé allotjada
dels XIQUETS lo gran estól.
En tant entra per la dressa
del carrer del muradal
la quitxalla movent fressa
y aixordant tot lo firal.
Ja s' han colocat per ordre
tots los del recibiment,
ja s' obra camí 'l poborde
per entre 'ls plechs de la gent;
ja passan los de cap-d'ala
y 'ls prohoms fentlis costat;
ja segueixen per escala
los del poble aficionados;
ja la colla s' adelanta
portant los novells al coll;
ja arriban ab ferma planta
los que d' Hércules son reboll;
y lancan eix cos de guerra
que's bat per diadas anyals,
tocant aires de la terra,
las grallas ab sos timbals.

III.

Los Castells.

Jo 'ls he vist per la vigilia
de la festa que allí 'ls dú,
composant una familia,
pues descalsos y pit nú,
la camisa de pisana,
caisa curta de vións,
calcillas, faixa de llana
y ab sencillas expressions...
muntar castells á la plassa
de la vila, pels carrers,
pendrer la tasca ab calxassa
cumplint ab los seus quefers.
Jo he vist més d' una vegada
ben ferm lo *pilá de vuit*,
que 'l que aguanta l' estropada
té d' eixir d' allí mitj cuit.
¡Quina força per pujarlo!
¡quin enginy per lo balans!
¡quins brassos per aguantarlo!
y ¡quin alé de titans!
Jo ab la cara embadalida
y ab lo sol d' Agost que cou
he vist la gent estampida
per alsá 'l castell de nou;
y he mirat com s' abrahamon
per compondre 'l fonament
sers humans qu' allí s' estionan
sols per un divertiment.
Cuan per una competencia
qu' altra colla ha motivat
se creu que la resistencia
dels XICHS DE VALLS ha minvat...
prepareus á veure atletas
en cada rast de minyons
desd' las *crossas* als *xinetas*
tan *agullas* com *segons*.
Y á la plassa en la mitjdiada,
seguint á la professó,
recorren la barriada,
com á casa 'l regidó...
entre mitj d' aquell desori
qu' á la festa es natural,
he vist treure 'l repertori

d' aquets XIQUETS que tan val;
y aplegats com una mota
ls he mirat pujà en sech
lo castell de set per sota,
cinch y nou pilans de set;
espadats de totes menas,
pilans fixos, caminant,
castells de vuit à dotzenas
sense perdre may l' aguant.
Per'xó cuan m' hi trobo un dia
y sento la veu dels gralls
y veig que d' allí 's destria
la colla dels XICHS de VALLS...
apartant del cor l' espasme
per si una desgracia hagués,
exclamo plé d' entussiasme:
com élls no hi ha ningú més!

Per lo Camp de Tarragona,
tan vilas com llogarets,
festa ó firu may es bona
si acás faltan los XIQUETS.

Joan Ramon y Soler.

Las festas del Corpus en l' antich Panadés

Figureuvos las nostras festas majors d' avuy ab tota sa animació y ab la bellugadissa dels populars balls-comparsas; treyeune lo que la civilisació actual los hi ha donat y afegiuhi las funcions religiosas propias d' aquell dia, molt més espléndidas y de major importancia que en los temps corrents y os hauréu format una idea aproximada de la antiga festa del Corpus, que era allavors la verdadera festa major d' aquests pobles.

Entremesos y juglars que donavan representacions públicas, tals com en la centuria xv s' estilavan, jochs, alimaries, danças, cóssos, tot lo que en aquell temps feya la delicia del poble surtia á relluir. ¡Animada debía ésser la festa, quan ne deyan la bullícia del Sant Sagrament!

Pera fervos capassos del entussiasme ab que 'ls nostres antepassats celebravan aquesta tan gran diada, llegiu la següent crida publicada á 3 de juny de 1450, com cada any solia publicarse en un dels pobles d' aquesta regió á fi de que tots los vehins se prepararessin pera obsequiar degudament á sa Divina Magestat:

«Ara hoyats queus fan asaber los honrats batles de la vila de per lo molt alt senyor rey e per lo monestir de Sent Cugat del Valles. a instancia e requesta dels honrats consellers. Considerant com per tota la universal cristiandat singularment se esforssen de fer en quesquina vila e loch per honor e gloria de nostre senyor Jhu. xst. e per la general utilitat de tan admirable, excellent e maravellos segrament, instituit en lo dijous de la sena, e per nostro mestre Jhs. en memoria de la sua sagrada passió ordenat quescun any fer solemne e magnífica professó lo primer dijous apres lo diumenge de la sancta Trinitat, fahens entremesos, jochs e grans alegrias e solacos per decorar e ennoblir la dita festa, portant per los carrers lo sant precios cors de Jhu. xst. E per aco los sants pares passats hajen donat e otorgats á tot home e tota dona qui ab devocio seguirá la dita professó grans perdons e indulgencies per tant que pus honorablement la dita festa e professó sien celebrades. E per aco los dits honrats batles a instancia e requesta dels dits honrats concellers, considerant que a nostro senyor deu Jhu. xst. no pot ésser feta la honor e magnificencia per la gent que merex atesa la sua infinita potencia e excellent magestat, empero volent se prepparar en quant poden, manen a tothom generalment de la dita vila per decorar e ennoblir la dita professó e festivitiat que quescun sia tengut e hage de regar e escombrar de totes pedres, terra, fusta e altres inmundicies lurs entuxants regant aplaunt e enreuant aquells, e empallar les façanes dels alberchs sots pena de X. ss. e sequesquen la sancta professó e guanyaran los gran perdons e indulgencies per los sants pares otorgats.

«Item mes vos fan assaber los dits honrats batles a instancia e requesta dels dits honrats consellers que nengu qui no sia dels entremesos ordenats fer per raho de la dita professó no gos fer altres jochs o entremesos sens licencia e consentiment dels administradors dels dits entremesos, sots pena de L. ss. o de star V. dies en la presó, e que negu de qualsevol ley o condicio sia dema per tot lo die no gos portar negunes armes vedades sots pena de LV. ss. o de perdre les dites armes. E guart si qui guardar sia si la dita pena encorrer no volra.»

Aixó era 'l programa de la festa, y com que la professó era la part més interessant d' ella, l' Ajuntament, ó Consell, se cuidava d' ordenarla en deguda forma, segons veyém en lo següent

Memorial del ordre com ha de anar la professó del dia del Corpus:—Primé anirà la bandera de la Santis-

sima Trinitat—Item la bandera dels strangers—Item la bandera dels pagesos—Item la bandera dels sastres—Item la bandera dels parayres—Item la bandera de nra. sra. del Roser—Item los ganfanons—Item las Creus—Item la Custodia de St. Miquel—Item la Custodia de St. Aloy—Item la de Sta. Catharina—Item la de Sta Bárbara—Item la de St. Yachsinto—Item la de St. Roch—Item la de St. Agusti—Item la de St. Sebastia—Item la de St. Joan—Item la de St. Barthomeu—Item la del nom de Jesus—Item la de nra. Sra. del Roser—Item la de la Sma. Trinitat—Item la del Sm. Sacrament.»

Los entremesos á que la crida 's refereix corresponian exactament á lo que avuy ne dihém balls ó comparsas ó mozigangas, y vegis com després de quatre ó més centurias conservém una costum, prou arrelada encara pera viure un bon munt d' anys més.

D' un llibre de comptes municipals d' aquella época n' extrayém los següents, que per si sols donan una bona idea de lo que eran aquells festetjos.

«Item á 22 de dit mes de maig, 21 ls. 9 sous me retinch per otras tantas que me han manadas per los consellers, ço es 2 lls. 11 sous per 14 dotzenes quets grossos y xichs á micer hieronim sanjust, 12 sous á micer Joli per 24 camals de cascavells, 6 sous per los caps dels diables y masques del hermitá y eschola (1), 1 ll. 14 sous per lo refrescar de 17 turchs, (2) 10 lls per lo lloguer dels juglars que eran los hotges y sos companions, 1 lra. 4 sous per la despesa de dits juglars, 2 sous an en Joan Bruja per adobar la graella, que tot se despengue per festivar la festa del Sant Sagrament dia de Corpus...»

«Item dit dia se li feu polissa pagas á micer Joan March conceller segon 10 lls. 4 sous y 6 diners per lantes que ell per orde nostre ne ha pagadas per la solennitat y professó de Corpus en les coses següents. ço es 22 persones que ballaren la turquia y 9 que ballaren los caballs cotones 3 lls. 2 sous, á Joan Mata per sonar lo tabal un real, y a diversos botiguers per lo lloguer de 33 camals de cascabells a raho de 6 dines camal 16 sous y milj y a Salvador Ciurana per 10 dotzenes de cuets de diversos sorts 33 sous ultra de dos lliuras de polvor a que se li veneren per preu de 9 sous y anar anun mosso de la viuda Sancti-justa per quatre grossas de cuets de diversos sorts que ha aportadas de Barcelona 9 lls. 4 sous 6 ds., e tres sous y mitx per lo port, y a la viuda Almunia per lo lloguer de la bandera dels turchs un real y an en Joan Mabres per lo lloguer del vestit de Sant Barthomeu un real, y al mateix micer March per lo lloguer del cap de sant Barthomeu un sou y a Barthomen Bertran pera portar lo drach dos sous ultra de una lliura de bou que se li ha donat per la feya despesa per la dansa del vespre comprada den Valls pajes 5 sous e a Hieronim Mur per adobar las calsas del drach un sou y a mestre Joan Torra fuster per adobar lo drach y per un gorniment de cavall que ha fet nou 20 sous, e 18 dines per lo lloguer dels gorniments cavalls cotones...»

Tenim, donchs, que en la centuria xv existian la *Turquia*, los *Caballs cotonés*, la *Diablura* y lo *Drach*. Comparém aquests entremesos ab lo *ball de Moros y Cristians*, los *Diables*, los *Caballets* y lo *Drach* de la nostra centuria, y digaume si en la escencia no son los mateixos.

Be es veritat que la *Diablura* antiga, no contentantse ab ballar per los carrers de la població, feya las sevas evolucions en un improvisat escenari que s' aixecava al mitx de la plassa ab lo nom de *Castell del Infern*, segons veyém en un document d' aquell temps; pero en cambi disparava cohets, com avuy ho fan los *Diables*, y no en poca cantitat.

També 's diferenciavan la *Diablura* del *ball de Diables* y la *Turquia* del de *Moros y Cristians* ab la indumentaria, puig uns y altres gastavan camals de cascabells com los que encara gastan los *bastoners* d' avuy. Segóns se desprén dels comptes copiats, los *diables* portavan, además, caps postissos, lo qual avuy no s' estila.

D' una costum estranya donarém compte pera acabar aquest article tan mal engiponat; mes com tal costum es per nosaltres incompreensible, no hi posarém res de la nostras cullita y 'ns contentarém copiant fidelment una carta de la Reyna Donya Maria, la muller d' Alfons V d' Aragó, la qual carta varem trobar original en l' arxiu d' ahont traguerem los anteriors documents.

Fassin los nostres lectors los comentaris que vulgan; pero per estrany que siga, lo fet es cert, tota vegada que va cridar l' atenció d' aquella virtuosa Reina.

Diu aixís la carta, de la que 'n treyém alguna paraula que no resultaria avuy prou correcta:

(1) Aquestos *ermítá* y *eschola* debian formar part de la *Diablura* y contribuir á las representacions que feyan en lo *castell del infern*.

(2) Ni en aquest compte ni en cap habém vist anomenats los *cristians*, de lo qual deduhim: ó be que en la antiga *Turquia* no n' hi havia ó be que 's deyan també *turchs* perque ballavan la *turquia*. Dihém aixó perque enteném que la tal *Turquia* equival al *ball de Moros y Cristians* d' aquesta época.

«Maria per la gracia de deu Reyna Darágó, de Sicilia, etc., Loctinent general del molt alt e molt excellent senyor lo Senyor Rey marit e senyor nostre molt car. Als feels nostres los Sotsveguers, concellers e prohomens de la vila de, Salut e gracia. Entés havem ab no poch enuig que vosaltres, no atendent á la honor e servey de nostre senyor segons deurién en la professó quis fa lo dijous de corpus xst. no prohibiu, ants be permeteu que per la professó van homens nuus amostrant ço que natura avorreix ésser mostrat, ans los ha ocultats, e mes que fochs grechs e voladors lancen per la dita professó per los quals es fet molt enuig á diverses persones, specialment á donas prenyades e altres, e dany als draps qui per honor e reverencia son posats lo dit dia per enpalissament en los carrers per hont la dita professó ab lo cors precios del nostre Salvador passa, de ques segueix no reverencia, mes ofensa al dit nostre Salvador. Perque volent obviar á tants inconvenients e danys, ab la present vos dehím e manam sots pena de cinch cents florins dor, que devoslres bens si contraferets havadors, que lo dit dia de la professó ni lo vespre avants no permetats homens alguns anar axí desvergonyadament per la ditavila, ni lançar coets, fochs grechs ni voladors. ni fer altres desonestats en públich. De aco fareu á Deu servey e á nos del contrari hauriets dany e execució de la dita pena sens alqua mercé. Dada en Barchna a vuit dies de Maig en lany de la nat. de nre. senyor Mil cccc Cinquanta tres.—La Reyna.»

Jaume Serra Folesias.

CRÓNICA

Son en tan gran número las cartas y telegramas de pésam que s' han rebut de diferentes Corporacions, entitats y particulars, ab motiu de la mort de nostre inolvidable amich y company En Jaume Ramon y Vidales, dirigidas unas á la familia y otras á aquesta Redacció, que 'ns veyém en la imposibilitat de contestarlas particularment, pregant á tots, tant en nom de la familia com en lo nostre propi, nos dispensin la falta de contestació; agrahtint ab tota l' ánima los afalagadors recorts que en ditas cartas y telegramas s' estampan dirigits á nostre inolvidable y may prou plorat amich Jaume Ramon.

Igual agrahtiment devém demostrar als apreciables periódichs que s' han ocupat de la mort de nostre amich, estimant en lo que valen los honrosos conceptes y elogis que l' hi tributan.

Nostre estimat amich don Jaume Alegret, notari de Barcelona, remeté al senyor alcalde la cantitat de cinquanta pessetas pera que las repartís lo día de la festa major entre 'ls pobres de aquesta vila, com aixís se feu.

No es aquesta la primera vegada que 'l senyor Alegret se recorda dels pobres de nostra vila.

Deu li pagui tan bonas obras.

Lo concurs d' empeltadors que tingué lloch en aquesta vila lo primer día de la festa major, fou una nota local y típica y per demés simpática, que feu venir molta gent dels pobles de la comarca. Hi prengueren part 30 empeltadors dels 38 que hi estavan inscrits, concedintse los premis als següents:

Primer, de 100 pessetas, á don Anton Cañellas Riembau, de Bisbal del Panadés.

Segon, de 60 pessetas, á don Camilo Raspall y Bolet, de Santa Oliva.

Tercer, de 40 pessetas, á don Pau Alsina y Carbó, de Subirats.

Cuart, de 25 pessetas, á don Francesch Mestre y Puigibert, de Bisbal del Panadés.

Y quint, de 25 pessetas, pera empeltadors d' aquesta vila, á don Joan Mallofré.

A tots los quals se 'ls hi espedí títul de Mestre empeltador, com també als demés que hi prengueren part y no obtingueren premi.

Respecte á lo demés referent á festa major, no arribém á temps pera parlarne, lo que farém en lo próxim número.